

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ในวโรกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษาครบ 60 ปี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายและกระบวนการในการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญตลอดจนรูปแบบของเนื้อหาการนำเสนอ และส่วนสำคัญก็คือ กระบวนการสร้างความหมายของเนื้อหารายการ ปฏิบัติการในฐานะกลไกต่อการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยกำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530) เป็นหลักรวมทั้งใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในการบรรยายและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญด้วย วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) และข้อมูลเอกสารมาเป็นส่วนสนับสนุน

แหล่งข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้มาทำการศึกษา

1. เนื้อหาของรายการ

ได้แก่ เนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530)

ตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2530 เป็นระยะเวลา 1 ปี

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน รายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ

3. ข้อมูลเอกสาร

ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ คำสั่ง ระเบียบ หนังสือราชการตลอดจนเอกสาร ทางวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ เนื่องใน มหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530) ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เนื้อหารายการ

ได้แก่ เนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทยเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระ ชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530) ในช่วงตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2530 เป็นระยะเวลา 1 ปี ด้วยการนำเอาเสียงการถ่ายทอดจากเทปต้นฉบับของ สถานีวิทยุกระจาย เสียงแห่งประเทศไทย มาศึกษาตั้งแต่ 1 กันยายน ถึง 31 ตุลาคม 2535

1.1 พระราชพิธี

- พระราชพิธีพืชมงคล
 - ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - (7 พฤษภาคม 2530 เวลา 16.20 - 18.04 น.)
- พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ มณฑลท้องสนามหลวง
 - (8 พฤษภาคม 2530 เวลา 08.00 - 10.03 น.)
- พระราชพิธีหล่อพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร และพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาหามงคล 5 รอบ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง
 - (10 สิงหาคม 2530 เวลา 16.15 - 18.12 น.)
- พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน กระบวนพยุหยาตราชลมารค ณ วัดอรุณราชวราราม
 - (16 ตุลาคม 2530 เวลา 15.15 - 18.12 น.)
- พระราชพิธีฉลองสมโภชพระพุทธรูปประจำพระชนมวารและพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ณ อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - (4 ธันวาคม 2530 เวลา 16.15 - 17.27 น.)
- พระราชพิธีหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - (5 ธันวาคม 2530 เวลา 16.15 - 17.27 น.)

- พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ เสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งชัยมิ่งคลาภิเษก (5 ธันวาคม 2530 เวลา 08.00 - 11.30 น.)

1.2 พิธีสำคัญ

- พิธีพระราชทานเพลิงศพผู้เสียชีวิต เนื่องจากปฏิบัติหน้าที่ราชการพิเศษ ประจำปี พ.ศ.2530 ณ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ (25 มีนาคม 2530 เวลา 15.31 - 17.58 น.)
- พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ณ ลานพระราชวังดุสิต (3 ธันวาคม 2530 เวลา 15.20 - 17.59 น.)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้บรรยาย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดเสียงรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) โดยบันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์ลงในแถบบันทึกเสียงชนิดตลับ ระหว่าง 1 กันยายน 2535 ถึง 31 มีนาคม 2536 ดังมีรายละเอียด คือ

2.1 นายชั้น พูลสมบัติ อายุ 55 ปี ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยสัมภาษณ์ถึงนโยบายของสถานีที่มีต่อการดำเนินรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ

(สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2536)

2.2 นายประพจน์ สาครบุตร อายุ 56 ปี ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่กระจายเสียง 6 หัวหน้างานกระจายเสียง ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ โดยสัมภาษณ์ถึงการทำงานรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญในส่วนความรับผิดชอบของงานกระจายเสียง ซึ่งได้แก่ การประสานงาน การผลิตรายการ การรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้บรรยาย การบรรยาย การเลือกสรรผู้บรรยาย (สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2536)

2.3 นางพรทิพย์ โสรัตน์ อายุ 44 ปี ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารงานประชาสัมพันธ์ 7 หัวหน้าฝ่ายช่วยอำนวยการและประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกรม อดีตเคยทำหน้าที่ผู้บรรยายรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ผู้บรรยายรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญควรมี ความยากง่ายในการบรรยายรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับการบรรยายรายการประเภทอื่น ๆ น้ำเสียงและลีลาบรรยายควรเป็นเช่นไร จึงจะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ น่าเชื่อถือ ความรู้สึกที่ได้ทำหน้าที่ผู้บรรยายรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ (สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2535)

2.4 นายประพันธ์ หิรัญพุกษ์ อายุ 51 ปี ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่กระจายเสียง 6 ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เช่นเดียวกับ ข้อ 2.3

2.5 นายวิสูตร พจนรักษ์ อายุ 45 ปี ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่กระจายเสียง 5 งานกระจายเสียง ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ มีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เช่นเดียวกับ ข้อ 2.3 (สัมภาษณ์ 18 พฤศจิกายน 2535)

2.6 นายสันธนะ วัชรานันทกุล ตำแหน่ง นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 หัวหน้าฝ่ายช่างถ่ายทอดและเชื่อมโยงสัญญาณดาวเทียม ประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ การทำงานซึ่งอยู่ในหน้าที่ความรับ

ผิดชอบของฝ่ายช่างถ่ายทอดและเชื่อมโยงสัญญาณดาวเทียม

(สัมภาษณ์ 18 พฤศจิกายน 2536)

2.7 นายอาวุธ โสรัตน์ อายุ 51 ปี ตำแหน่ง นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 หัวหน้าฝ่ายช่างห้องส่ง ประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ การทำงานซึ่งอยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายห้องส่ง

(สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2536)

2.8 นายชวนสิทธิ์ ศิริจันทร์ อายุ 55 ปี ตำแหน่ง นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 หัวหน้าฝ่ายช่างเครื่องส่ง 1 ประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ การทำงานซึ่งอยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายช่างเครื่องส่ง 1 และฝ่ายช่างเครื่องส่ง 2

(สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2536)

2.9 นายเครือ กัญหานนท์ อายุ 59 ปี ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ใดเป็นผู้กำหนดให้มีการพระราชพิธี และผู้ใดเป็นผู้รับพระบรมราชโองการจัดทำประกาศหมายกำหนดการ

3. ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลที่อ้างอิงได้ถึงประวัติของการถ่ายทอดรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญ การทำงานในการถ่ายทอดเสียงรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530) ตลอดจนข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือระเบียบราชการ งานวิชาการ จากสถาบันต่าง ๆ

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงรูปแบบเนื้อหาและวิธีการนำเสนอจากเนื้อหาและ

ศึกษาถึงกระบวนการสร้างความหมายของเนื้อหา ดังนั้น หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (unit of analysis) จึงกำหนดเป็น "เนื้อหารายการ" นอกจากนี้ผู้วิจัยยังกำหนดให้พระราชพิธีและพิธีสำคัญแต่ละเรื่อง ตลอดจนระดับของคำ (word) วลี (phrase) ประโยค (sentence) และข้อความ (paragraph) รวมทั้งเสียงของผู้บรรยายเป็นหน่วยการวิเคราะห์ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อการดำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ในวโรกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษาครบ 60 ปี โดยเลือกรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ (พ.ศ.2530) เป็นกรณีศึกษา

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ สุกางค์ ฉันทวานิช (2533 : 127 - 128) คือ ...การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลที่แม่นยำและมีความน่าเชื่อถือ... โดยในช่วงแรกของงานวิจัยจะนำข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาอธิบายนโยบายและกระบวนการทำงานของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในลำดับถัดมาเป็นการนำเนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายรูปแบบและการนำเสนอของเนื้อหารายการในเชิงการถ่ายทอดมรดกทางสังคม ในด้านการดำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ ลำดับสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์เนื้อหารายการเพื่ออธิบายบทบาทของกระบวนการสร้างจิตสำนึกเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยวิเคราะห์จากเนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญตามผู้วิจัยได้กำหนดไว้